

Serçe Hatun

ERDOĞAN TOKMAKÇIOĞLU

HİKÂYE

B abamın; “Evliyaların, yarıtların, ermişlerin yüzü suyu hürmetine ve de İsmet Paşa’nın politikası sayesinde girmedik; büyük bir yıkımdan kurtulduk.” dediği, 1939-1945 arası milyonlarca canın ölüp gitmesine neden olan “İkinci Harb-i Umumi” biteli üç yıl olmuştu...

İstanbul’a daha kentin nüfusunu şişirdikçe şişiren o önlenemez göç başlamamış, kentin nüfusu bir milyona bile yaklaşmamıştı... Boğaziçi’nde hâlâ Tarzinevin, Suhulet, Halâs, Bebek, Göksu adlı “Şirket-i Hayriye”den kalma, bir kısmı Kızılay Gemisi’ne dönüştürülerek Çanakkaale Savaşlarını bile görmüş, annemin; “İstanbulluların deniz oyuncakları” dediği şehir içi vapurları, kömür dumanlarını bacalarından sala sala gidip geliyordu... Özellikle bahriye subaylarının düğünleri hâlâ Beşiktaş Vapur İskelesi’nin ikinci katındaki salonda yapılıyor, Vapur İskelesi’nin sol tarafında, deniz gören evin balkonunda Neyzen Tefik Üsküdar’a, Kız

Kulesi’ne baka baka aklına estikçe neyini üflüyordu. Ve Beyoğlu Çiçek Pasajı’ndaki yan yana sıralanmış birahanelerin arasında hâlâ çiçek satan birkaç çiçekçi dükkânı kalmıştı... Üsküdar’daki evlerin ezici bir çoğunluğu hâlâ ahşap, evlerin pencereleri hâlâ kafesliydi...

Büyük halamların yeni aldıkları evlerini görmek, bir ameliyat geçiren enişteme geçmiş olsun amacıyla Beşiktaş’tan Üsküdar’a vapurla geçtim. Üsküdar’da tramvay yolunu izleyerek Kısıklı yönüne saptım. Birkaç yüz metre sonra sol tarafta Solak Sinan Cami’si çıktı karşıma. Annem, iyice tarif etmişti; halamların yeni evi caminin tam karşısındaki Tophanelioğlu Sokağı’nın sağ tarafındaydı. Sokağı gördüm. İki yüz, iki yüz elli metre kadar, hemen hemen dümdüz uzanıyordu. Sağında solunda alabilirdiğine geniş bostanlar, yine sağlı solu birkaç konak vardı.

Arnavut kaldırımıyla döşeli Tophanelioğlu Sokağı’na doğru hızlı adımlarla yürüdüm.

Sokağın hemen girişinde, sol tarafta, biri çarşafı, ikisi başlarını eşarplarıyla örtmüş üç kadın dikkatimi çekti. Sokağa girişin sol köşesinde durmuş, yüksekliği iki buçuk metreyi geçmeyen, kulübemsi, küçük bir evin sokağa bakan, penceresiz kör bir duvarının dibinde durmuş, iki ellerinin de avuçlarını gökyüzüne doğru açarak dua ediyorlardı...

Kulübemsi evin kör duvarının ortalarında bir yere gömülüp yerleştirilmiş, üzerine "Serçe Hatun ruhu-na el-Fatiha" yazılı küçük mermer levhayı görünce, üç kadının da Fatiha okuduklarını anladım... Duaları bitince, kadınlardan en yaşlısı, sokağa sarkmış bir ağacın dalına küçük bir bez parçasını dikkat ve özenle bağladı. Ağacın yaprakları, daha önce bağlanmış küçük bez parçaları, çaputlar nedeniyle görünmez olmuştu...

Durdum; Serçe Hatun levhasına doğru yönelik bir Fatiha da ben okudum, sonra yoluma devam ettim...

Büyük halamların aldığı yeni ev sokağın neredeyse sonlarında, sağ taraftaydı. Yüksek ve geniş, iki kanatlı kapının ortasındaki anahtar deliğinin hemen üstünde başka bir delikten zincirle dışarı çıkartılmış, demir halkayı çektim. Zincirin öteki ucunda bağlı bir avuç içine sığabilecek büyüklükteki bir çan çingir çingir

ötünce fazla beklemeden kapı ağır ağır açıldı...

İçinde neredeyse akla gelen her meyve ağacından bir tane bulunan, kuyulu, tulumbalı, mutfağı, minik kubbeli hamamı, yüznumarası bahçede yer alan evlerine girdiğimde beni halam karşıladı. Eniştem, ailedeki herkesin "Doktor Bey" dediği eniştem uyuyormuş... Halam beni kapalı bir bağlantıyla konağa geçilen, zaman zaman yemek odası olarak da kullanılan, zemini geniş Malta taşlarıyla döşeli mutfağa alarak bahçedeki kuyuya sepet içinde sarkıtılıp adam akıllı soğuttuğu hepsi de bahçenin ürünü siyah incirlerden bir tabak koydu önüme... Yeni evleri için "Hayırlı olsun, Allah güvendirsin!" dedikten sonra, nedense hemen aklima takılmış o soruyu sordum:

"Sizin sokağın girişinde bir Serçe Hatun var, millet Fatiha okuyup adak çaputu bağlıyor... Evliya galiba?.."

Halam, kenarları dantel işleme- li, boncuklu, dalgalı saçlarının ön kısmını açıkta bırakan beyaz tül- bent başörtüsünü şöyle bir eliyle düzeltti, belli belirsiz bir besmele çekti- ken sonra:

"Evet, dedi, Serçe Hatun!.. Bu mahallede herkes biliyor, Üsküdar'da da... Her gün bir dolu ahali gelip Fa-

tiha okur, adak çaputu bağlar, dua eder... Bu evi almadan çok çok önce, daha kızken biz de bir iki kez büyükanenle gelip Fatiha okumuştuk Serçe Hatun'a... Evliyadır o!.. Hem de kadın evliya!..

Kuyudaki sepette kala kala buz gibi olmuş iri bir incirin ince kabuğunu sıyırıp ağzıma attıktan sonra, biraz çiğneyip sordum:

“İyi de, evliya, yatır dediğin kadından olur mu?..”

Beş vakit namazını kaçırmamaya çaba gösteren, sık sık Üsküdar'daki Aziz Mahmut Hüdayi Efendi Hazretleri'nin makamına gittiğini bildiğim halam kaşlarını çatarak:

“Kadın evliya niye olmasın” dedi, kadın dediğin insan değil mi?.. Biz, ben, kızım Aysel, emektarımız Şadiye abla insan değil miyiz?”

Biraz sustu, dudaklarını ısırıp gözlerini kısa kısa sürdürdü konuşmasını:

“Sorarlar insana, Meryem Ana ne oluyor?..”

“İyi de, Serçe Hatun nasıl olmuş da evliya belenmiş?.. Kerameti ne?.. Mesela, Oruç Baba sirkeyle, bir iki zeytinle iftar açarmış; Telli Baba, dara düşenlerin yardımına koşarmış... Serçe Hatun ne yapmış?..”

Halamın yüzü bir kat daha cid-

dileşti, yine belli belirsiz bir besmele çektikten sonra:

“Serçe Hatun, dedi, çok, ama çok şey yapmış...”

“Nasıl yani?”

Herkesi, her şeyi koruyup kollamış... En başta da askerlerimizi... Buraları, şimdi bulunduğumuz yeri, Üsküdar'ı bizimkiler, yani Osmanlılar, yani Müslümanlar, yani Türkler küffardan alırken geçmiş askerinin başına bir elinde Kur'an, bir elinde sancak... Bizans ordusunu şimdiki Maltepe'de yenip ta buraya, Üsküdar'a kadar kovalayan askerlerimizin başında o varmış... İşte o senin bize gelirken durup ruhuna Fatiha okuduğun yerde vurulup ruhunu teslim etmiş Serçe Hatun!.. Yiğitliğin, cesaretin piri kabul edilmiş, başarının, zaferin simgesi sayılmış, kadın olduğuna bakılmaksızın evliya belenmiş... Zaten, bildiğimiz, şimdi de mutfağın damında, kiremitlerin arasında uçup dolaşıp kanat çırpışlarını, ötüşmelerini işitip durduğumuz serçe kuşları var ya, onlara eski zamanlarda atalarımız yine serçe der, Orta Asya'da kız çocuklarına Serçe diye ad koyarlarmış...

Ağzım yarı yarıya açık, halamı dinliyordum.

“Anladın mı” dedi, “Anladın mı evlat, işte böyle bir evliya, böyle

bir yatır Tophanelioğlu Sokağı'nın başındaki mekânında durup ruhuna Fatiha okuduğun Serçe Hatun!.. Tamam mı?..”

Yanımıza evin emektarı Şadiye abla gelince halam sustu.

Şadiye:

“Doktor Bey uyandı” dedi, “Bir bardak soğuk su istiyor, konuşmalarınızı duymuş, kim o diye sordu; söyledim... Gelsin yanına diyor...”

Şadiye abla döndü bana:

“Sizi bekliyor... Ben hem suyunu götüreyim hem de size yol gösterim.”

340

Halam, gözlerini kırparak bana “Git!” işareti yapınca, kuyudan sepet içinde soğutulmuş sudan bir bardak doldurup gelen Şadiye ablanın ardına takıldım. Mutfak ile konak arasındaki ara bölmeyi geçip üst kata çıkan merdivenlerin sahanlığında durup Şadiye ablaya sordum.

“Evde çok oda var galiba?”

Bir eliyle soğuk su dolu bardağın altlığından tutup, öteki eliyle bir türlü ağrısı geçmeyen belini ovuşturken:

“En tepedeki hayli geniş cihan-nümayı da sayarsak dokuz oda!.. Birinci ve ikinci katlarda dörder oda var... İlk katı Doktor Bey muayenehane olarak kullanacak daha ziya-

de... İki oda muayenehane, öteki odalardan biri kütüphane, ötekine daha karar vermediler...”

Geniş basamaklı tahta merdivenlerden Şadiye ablayla birlikte ağır ağır çıktık... Saydım; tam 17 basamak vardı... Birinci ve ikinci katta odalara açılan iki salon da; “At koştur, gez!” misali inanılmaz genişlikteydi... İkinci katın taban döşemelerini yan yana tam üç İran taban halısı kaplamıştı. Salonun bahçeye bakan pencerelerinin bulunduğu sağ tarafta, köşede kuyruksuz Schimmel marka bir duvar piyanosu göze çarpıyordu... Tam ortadaysa üzerindeki vazoda yapma çiçeklerin yer aldığı insanın dikkatini çekecek büyüklükte yuvarlak, üstünde dantel işlemeli bir beyaz örtü bulunan yuvarlak bir ceviz masa... Beşiktaş Tuz Baba’daki evlerinden biliyordum o masayı...

Doktor Bey, eniştem, Şadiye ablanın gözleriyle işaret ettiği kapısı yarı yarıya açık misafir odasında, üstünde kahverengi ropdöşambr, ayağında çizgili ipek pijaması, ayaklarında devetüyü renkli terlikleri, Beşiktaş’taki eski evinde de oturduğu lacivert kadife kaplı berjer koltuğunda oturmuş, beni bekliyordu...

“Hoş geldin” dedi bana...

Sonra Şadiye ablaya:

“Su” dedi, “tamam mı?”

Şadiye Abla, elindeki su dolu bardağı, altlığıyla birlikte eniştemin hemen yanındaki sehpaıa bıraktı. Ve dışarı çıktı...

Eniştem, oturmam için karşıındaki bir koltuğı işaret etti. Oturdum...

Eniştem, yakın gözlüklerini taktı, yanındaki sehpaıa duran içi yarı yarıya su dolu su bardağını sol eline aldı, Şadiye Abla'nın getirdiğı bardaktaki soğuk suyun birazını o bardağıa doldurdu. Gözlüklerinin üstünden bana bakıp:

"Kuyudan getirilen çok soğuk, dedi, azıcık ılıtıyorum!"

Bir bardak suyu soluksuz, ama ağır ağır içti.

Eniştem suyunu bitirip de "Oh, şükürler olsun!" dedikten sonra:

"Enişte" dedim, "size geçmiş olsun!"

Eniştem:

"Mersi" dedi, "Teşekkür ederim... Ancak, fazla haiziehemmiyet bir hadise yok ortada... Basit bir operasyondur... Hadi anlat bakalım, neler konuşuyordunuz halanla mutfakta? Sıcaktan kapı, pencere, baca, her yer açık; sesiniz mır mır ta mutfaktan buraya kadar geliyor, ama pek anlaşılıyordu..."

"Hiç" dedim, "Ben zaten sizin

için, size geçmiş olsun demek için gelmiştim..."

"Hoh hoh ho" gibilerden abartılı abartılı güldükten sonra:

"Canım efendim" dedi, "Söyledim ya, hakikaten basit bir operasyondur... Gene de gelişinden çok mütehassis olduğumu ifade etmek isterim!"

Yanındaki fildişi kakmalı sehpanın üzerinde duran içi tepe tepe pahalı sigaralarla dolu Çekoslovak ürünü kristal kutuyu bana doğru uzatarak:

"Sigara" dedi, "Yeni Harman, Yenice, Hanımeli, Hususi Kokulu; geçenlerde Ankara'dan gönderilen Meclis sigarası da var..."

"Sağ olun Doktor Bey" dedim, "İçmeyeceğim... Zaten bırakmayı düşünüyordum..."

Fazla ısrar etmedi, sigara kutusundan bir hususi kokulu seçip dudaklarına götürüp cebinden çıkardığı gümüş çakmağıyla yakarken:

"Aman" dedi, "Bunu duyduğuma çok mütehassis oldum... Ben, hekim olduğum, üstelik dahiliyeci olduğum hâlde ne yazık ki bırakmıyorum... Birkaç kez tecrübe ettim, muvaffak olamadım!.."

Salondan piyano eşliğinde şarkı söyleyen bir kız sesi geldi... Eniştem:

“İşte” dedi, “Bizim kız Aysel yine başladı!”

Halamla eniştemin 14-15 yaşlarındaki kızları, salondaki Schimmel duvar piyanosunda, iki yıldır okuduğu Üsküdar Amerikan Kız Kolejinde öğrendiği “Father give me money/Sun by honey/Mother give me dollars/Sun by collars” diye başlayan bir Amerikan şarkısını çalıp söylüyordu. Fena da çalıp söylemiyordu hani... İçimden; “Bir de Boogie-Woogie patlatsa ne hoş olurdu?” diye geçirdim... Son günlerde bayılıyordum şu Boogie-Woogie’ye...

342

İstanbul’a ABD’nin şu ünlü savaş gemisi Missouri’nin gelişinden bu yana, aradan iki yıl filan ancak geçmişti...

Tüm ülke gibi İstanbul’da da; resmî okulları da, özel okulları da yoğun bir İngilizce modası kaplamıştı. Çocuğunu ortaokula yazdıran hemen herkes yabancı dili mutlaka İngilizce okutan şubelere kaydettirmek için elinden geleni ardına koymuyordu... Artık Fransızca ikinci, üçüncü sıralara itelenmiş, Almanca ise neredeyse unutulmuştu...

Şu Missouri’nin İstanbul Limanı’nı ziyareti, memlekete neler yapmıştı neler...

Eniştem:

“Şu İngilizce, dedi, memlekette

salgın hastalık gibi yayılmaya başladı... Sonu nereye varır bilmem?.. Lokantalar, dükkânlar birer ikişer kendilerine İngilizce isimler koyup koyup duruyorlar... Yok Atlantik Birahanesi, yok Restaurant New York. Ankara gibi memleketin merkezihükûmetinde Yenişehir’in tam göbeğinde Missouri diye bir meyhane bile açılmış!.. İş böyle giderse bizim sokağın başındaki Serçe Hatun denilen türbemsî mekânın adı bile uzun sürmez Lady Sparrow filan olup çıkar vesselam!”

Gülüştük... Dedim ki:

“Enişte Bey, biliyorsun yeni evinize ilk kez geliyorum... Sokağın başında Serçe Hatun’u ben de gördüm... Bir de Fatiha okudum...”

Eniştem:

“İyi etmişsin, dedi, saygı durumunda bulunacak değildin herhâlde, elbet Fatiha okuyacaktın!”

“İyi de enişte, dedim, aynı soruyu halama da sormuştum; evliyanın kadını olur mu?”

Sağ elinin orta parmağıyla işaret parmağı arasında zarifçe tuttuğu Hususi Kokulu sigarasından bir nefes çekip açık pencereden dışarıya üfürerek savurduktan sonra:

“Olur” dedi, “Niye olmasın?”

Halam da, doktor eniştem de

böyle diyorlardı ama, kadın evliyaya, hele de bizim inanç sistemimizi düşündükçe aklım pek yatmıyordu.

“İyi de” dedim, “Bunun ilk örneğine sizin sokağın girişindeki Serçe Hatun’un mekânında rastladım...”

Salonda piyano çalıp şarkı söyleyen kuzenim Aysel’in sesi yükseldi:

“Ave Maria!”

Eniştem, hemen eliyle salonu işaret etti:

“Bak, dedi, bizim kız ne çalışıyor?.. Ave Maria!.. Latince “Selam sana Meryem Ana” demek... Meryem, bir bakıma evliya, ermiş sayılmaz mı?.. O dünyanın en büyük kerametini gösterip Hz. İsa’yı dünyaya getirmede mi?.. Üstelik babasız!..”

Onayladım:

“Öyle!”

“Sonra, şu bizim Kadıncık Ana da denilen Hatun Ana, Hacı Bektaş’ı, Balım Sultan’ı dünyaya getiren keramet sahibi ermiş kadın... Dolaş Anadolu’yu, araştır İstanbul’u daha nice kadın evliya görürsün... Hem, sana bir şey diyeyim, bana kalırsa aslında her kadın bir evliyadır!.. En büyük kerametleri de doğurganlıklarıyla insanoğluna hayatın kapılarını açmak!”

Sustum...

Ama, fazla ara vermeden:

“Söylediklerin, ilgi çekici” dedim, “İlgi çekici ama kadın evliya yine de bana biraz ters geliyor!”

Eniştem, sigarasını tablada söndürüp sordu:

“Niye?”

Bilgiç bilgiç, ne bilgici; bayağı ukalaca laflar ettim:

“Âdem ile Havva’nın cennetten kovulmalarına, Şeytan’la iş birliği eden kadın sebep olduğuna göre, nasıl oluyor da kadın evliyadan söz edilebiliyor?.. Hiç evliya Şeytan’la iş birliği eder mi?”

Doktor eniştem gevrek bir kahkaha attı:

“Baştan sona yanlışsın... Evet, Tevrat’a, İncil’e göre, yani İslamın dışındaki öteki semavi dinlere göre, cennetten kovulmaya sebep olan suçu işlemeye Âdem’i, Şeytan ile anlaşılan Havva kışkırttı!.. Gelgelelim, bizim inancımıza göre Âdem ile Havva’nın ikisini birden yanıltmıştır şeytan; sadece Havva’yı değil... Yani, asıl günahın failleri hem Havva hem de Âdem’dir... Anlaşıldı mı?”

Anlaşıldı, dedim ve hemen başka bir şey sordum:

“Serçe Hatun mekânından sarkan koca ağacın dallarına bağlanmış yüzlerce beze, çaput parçalarına ne dersin?”

Eniştem gülümsedi:

“Onlar” dedi, “Onlar adak çaputu... Bizim İslam inancıyla hiçbir alakası yok!.. Ama, gelenek!.. Sanırım Orta Asya günlerimizden zamanımıza dek ulaşmış bir gelenek, anane... Ben şahsen, bu hadiseyi dinî bir ritüel olarak görmem, ancak bir gelenek, bir anane olarak hürmet ederim... Varsın bağlasınlar o bezleri ağacın dallarına... Kime ne zararı var ki?.. Ancak, bizim inancımıza göre hayır ile şerrin takdiri sadece ve sadece Allah’ındır. İşte bu yüzden sağlık, esenlik, mutluluk, barış, çocuk sahibi olmak, iş sahibi olmak, başarı kazanmak, hayırlısıyla askerde tezkere almak gibi akla gelen bütün dileklerin sadece Allah’a yapılması gerekir... Evliyalara, yatırlara asla!.. Zaten böyle adak çaputu bağlamalar, ziyaret edip mum dikmeler, kurban kesmeler belki gelenektir ama dinî inanç zaviyesinden batıldır, hurafedir!

“O zaman evliyelerimiz, yatırlarımız, ermişlerimiz ne olacak?”

“Hiiiç... Onlara gereken saygıyı elbet göstereceğiz. İsteyen ziyaret edip ruhlarına Fatihalar okuyacak... Ama, ne dilenirse Allah’tan dilenecik... Ziyaret edilenden değil!.. Tamam mı paşam?”

“Tamam Doktor Bey” dedim, “Tamam!”

Biz böyle konuşup dururken içeri “Mamma yo kerro” diyerek günün moda, galiba İspanyolca bir melodisini mırıldanarak halamın kızı girdi...

Birden ne olduğunu anlayamadım... Odayı sanki ansızın bulutlar doldurmuş, gözlerim hiçbir şeyi göremez olmuştu... Salondaki piyano sanki kendi kendine Ave Maria’yı çalıyordu. Halamın kızının kafası sanki kocaman bir serçe kafasına dönüşmüş, iki kolu ise kanat olmuştu!.. Şaşırmış kalmıştım...

Halamın kızı, “Hoş geldin!” demek için olacak, sağ kanadını bana doğru uzattı... Dev bir gagaya dönüşmüş ağızından çıka çıka “cik cik cik!” diye bir ses çıktı!.. Ya da öyle bir ses filan çıkmadı da bana öyle geldi...

İster istemez halamın kızının uzattığı kanadının ucunu tutup sık-tım ve:

“Hoş bulduk, dedim, nasılsın bakalım Serçe Hatun?.. Okul nasıl gidiyor?”

Doktor eniştem, oturduğu berjer koltuğa yaslanıp, ayaklarını ileriye doğru gererek kıkır kıkır güldü:

“Yahu” dedi “Evliyalık ona kaldıysa, dünya hapı yuttu demektir!”

Ansızın, odadaki yoğun bulutlar dağılıp kayboldu; benim aptal aptal bakıp durduğum o dev serçenin yeri-

ni, 14-15 yaşındaki kuzenim Aysel alı-verdi... Alıverdi ve sorumu yanıtladı:

“Okul iyi gidiyor abi, iki hafta sonra da imtihanlar başlıyor.”

Bir an, sanki aklım durdu...

Öyle kalakaldım...

Eniştem, Aysel, içinde bulunduğum o misafir odası, halalarımın yeni konakları yitip gittiler birer birer...

Artık genç yaşta biri değil, yaşamının son yıllarını yaşayan biriydim... Yıllar geçip gitmişti...

Solak Sinan Camisi'nin karşısındaki Tophanelioğlu Sokağı'nın girişinde durdum... Burada ilk duruşumdan bu yana 50 yıldan fazla geçmişti... Halam, eniştem Karacaahmet'te son uykularını uyuyorlardı... Kızları Aysel çoluk çocuğa karışmış, evlendiği adamla Kanada'ya yerleşmişti... Tophanelioğlu Sokağı artık asfalttı... Sağlı sollu, koca koca, kimisi dev gibi, insanı illet eden çirkinlikte, beton, üç oda bir hollü dairelerle dolu heyulalar yükseliyordu...

Serçe Hatun'dan ise en ufak bir

iz bile yoktu... “Serçe Hatun'un ruhuna el Fatiha” yazılı mermer levhadan da eser kalmamıştı... Halamın konağı da tüm ötekiler gibi yıkılmış, yerine altı yedi katlı bir apartman dikilmişti... O uçsuz bucaksız bostanlar artık birer apartman tarlasıydı...

İstanbul'un nüfusu yedi yüz binden on beş-yirmi milyona ulaşmış, kente beş on yeni ilçe, altmış yetmiş yeni semt-mahalle daha eklenmişti...

İstanbul'u çirkinleştirmek için yüzyıllardır sürdürülen gayret sürüp gidiyor, gelgelelim İstanbul hâlâ çirkinleşmemek için tüm gücüyle direniyordu...

Ya Serçe Hatun?..

Serçe Hatun, İstanbul'un güzelliğini kanatları altına almış, şu anda bu uçsuz bucaksız kentte cıvıl cıvıl ötüşüp duran, minik kanatlarını çırpıp çırpıp uçuşan milyonlarca ve milyonlarca serçe ile birlikte kenti koruyup kolluyordu...

Bunu belki görmüyordum, ama hissediyordum ve buna inanıyordum.